

Gras is om in te liggen.... deel 61.

Het ijsbaantje van Nuenen.

Rian Rensen en Joep Spronk

Als het al mogelijk is om van een gebiedje peetouders te zijn, zouden we dat wel willen zijn van het Nuenens ijsbaantje. Na het eerste bezoek aan de (leem)kuil in augustus 1983 hebben we er tenminste veel tijd doorgebracht en er veel over gedelibereerd. In de Atlas werd al gememoreerd dat we voor een bescheiden prijs de handel de onze mochten noemen, onder voorwaarde dat wij zorgden voor het beheer. Omdat beheer onze stiel niet is en wij liever van plantjes kijken vuile handen krijgen - en geloof ons, dat lukt - is het ijsbaantje in handen gekomen van Staatsbosbeheer. Desondanks bezoeken wij het terreintje regelmatig. In het kort volgt hier een overzicht van flora en vegetatie.

Flora van het ijsbaantje

Het eenvoudigste overzicht van de flora van de ijsbaan is de onderstaande lijst van vondsten in de verschillende jaren:

	1983	1987	1990	1991	1994	
<i>Achillea ptarmica</i>	x	x				Wilde bertram
<i>Agrostis stolonifera</i>	x		x			Fioringras
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	x	x	x	x		Grote waterweegbree
<i>Alopecurus aequalis</i>	x	x	x	x		Rosse vossenstaart
<i>Alopecurus geniculatus</i>			x	x		Geknikte vossenstaart
<i>Apium inundatum</i>			x	x	x	Ondergedoken moerasscherm
<i>Bidens cernua</i>		x	x			Knikkend tandzaad
<i>Bidens frondosa</i>		x	x		x	Zwart tandzaad
<i>Callitriche hamulata</i>		x	x	x	x	Haaksterrenkroos
<i>Callitriche platycarpa</i>	x	x	x			Gewoon sterrenkroos
<i>Carex disticha</i>	x		x	x		Tweerijige zegge
<i>Carex oederi</i>			x	x	x	Dwergzegge
<i>Cirsium palustre</i>	x		x			Kale jonker
<i>Echinodorus ranunculoides</i>	x	x	x	x	x	Stijve moerasweegbree
<i>Eleocharis acicularis</i>	x		x	x		Naaldwaterbies
<i>Eleocharis palustris</i>	x	x	x	x	x	Gewone waterbies
<i>Elodea nuttallii</i>	x		x			Smalle waterpest
<i>Eleogiton fluitans</i>	x			x	x	Vlottende bies
<i>Filipendula ulmaria</i>	x	x				Moerasspirea
<i>Galium palustre</i>	x		x	x	x	Moeraswalstro
<i>Glyceria fluitans</i>	x	x	x	x		Mannagras
<i>Glyceria maxima</i>	x	x				Liesgras
<i>Gnaphalium uliginosum</i>	x		x			Moerasdroogbloem
<i>Hottonia palustris</i>			x		x	Waterviolier
<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	x	x	x	x	x	Gewone waternavel
<i>Juncus articulatus</i>	x		x		x	Zomprus
<i>Juncus bulbosus</i>	x		x	x		Knolrus
<i>Juncus tenageia</i>			x		x	Wijdbloeiende rus
<i>Lemna minor</i>	x	x				Klein kroos
<i>Lotus pedunculatus</i>	x					Moerasrolklaver
<i>Ludwigia palustris</i>	x	x	x		x	Waterlepeltje
<i>Lycopus europaeus</i>	x	x	x	x	x	Wolfspoot
<i>Lysimachia vulgaris</i>	x	x	x	x	x	Grote wederik
<i>Lythrum portula</i>			x	x		Waterpostelein
<i>Lythrum salicaria</i>	x	x	x		x	Grote kattenstaart

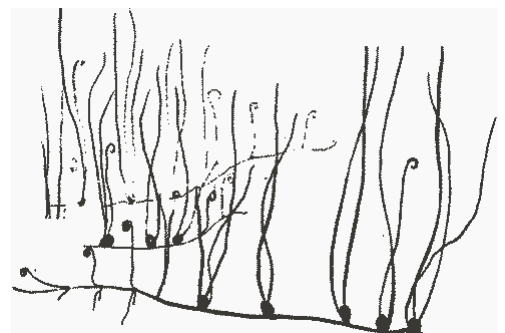
<i>Mentha aquatica</i>	x	x	x	x	x	Watermunt
<i>Myosotis laxa</i>	x		x			Zompvergeet-mij-nietje
<i>Myosotis palustris</i>	x			x		Moerasvergeet-mij-nietje
<i>Oenanthe aquatica</i>	x	x	x	x	x	Watertor kruid
<i>Phragmites australis</i>	x	x	x	x	x	Riet
<i>Pilularia globulifera</i>	x		x	x		Pilvaren
<i>Potamogeton gramineus</i>		x	x	x		Ongelijkbladig fonteinkruid
<i>potamogeton mucronatus</i>	x	x				Puntig fonteinkruid
<i>potamogeton natans</i>	x	x	x	x		Drijvend fonteinkruid
<i>Potamogeton pusillus</i>		x	x			Tenger fonteinkruid
<i>Ranunculus aquatilis</i>	x	x	x			Fijne waterranonkel
<i>Ranunculus flammula</i>	x	x	x	x	x	Egelboterbloem
<i>Ranunculus peltatus</i>	x		x	x	x	Grote waterranonkel
<i>Ranunculus repens</i>			x			Kruipende boterbloem
<i>Rorippa palustris</i>	x		x	x		Moeraskers
<i>Schoenoplectus lacustris</i>	x		x	x	x	Mattenbies
<i>Sparganium erectum neglectum</i>	x	x	x		x	Blonde egelskop
<i>Typha angustifolia</i>			x	x		Kleine lisdodde
<i>Typha latifolia</i>	x		x	x		Grote lisdodde
<i>Veronica scutellata</i>	x	x	x	x	x	Schildereprijs

Uit de oorspronkelijke lijst zijn de soorten verwijderd die slechts eenmaal op de ijsbaan gevonden zijn. Het betreft voornamelijk hier adventieven, bijv.: Akkerdistel (*Cirsium arvense*), Hanenpoot (*Echinochloa crus-galli*) en Beklierde duizendknoop (*Persicaria lapathifolia*).

Van bovenstaande soortenlijst behoort een beperkt aantal soorten tot de groep van soorten van "verlandings- en zoetwatervegetaties van voedselarme, zwak zure vegetaties". Het zijn floristische gezien wel de meest belangwekkende van deze serie: Ondergedoken moerasscherm (*Apium inundatum*), Stijve moerasweegbree (*Echinodorus ranunculoides*), Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*), Vlottende bies (*Eleogiton fluitans*), Waterlepeltje (*Ludwigia palustris*), Waterpostelein (*Lythrum portula*), Pilvaren (*Pilularia globulifera*), Ongelijkbladig fonteinkruid (*potamogeton gramineus*) en Schildereprijs (*Veronica scutellata*). Door de deskundigen is vastgesteld dat de hoogste grenswaarde voor deze combinatie van vegetatietypes (A12) 5.0 is. De uitkomst van de berekening voor de geselecteerde soorten is 5.6, zodat vastgesteld kan worden dat op het ijsbaantje een **zeer goede** verlandings- en zoetwatervegetatie voorkomt van voedselarme, zwak zure wateren. De landelijke verspreidingskaart van deze vegetaties laat zien dat de hoogste kwaliteit in deze groep nagenoeg alleen in Brabant te vinden is. In onze regio is dat vervolgens alleen nog het Beuven, waar het resultaat door een bijna compleet andere combinatie van soorten van deze groep gehaald wordt, dan we op het ijsbaantje aantreffen. Beide terreinen zijn dus ieder uniek en niet te vergelijken, hoewel ze in dezelfde groep thuis horen.

De vegetatie van het ijsbaantje

Zelden is het zoeken van een "geschikte" plantengemeenschap gemakkelijker geweest dan bij bovenstaande soortenlijst. De combinatie Stijve moerasweegbree, Knolrus, Ongelijkbladig fonteinkruid, Ondergedoken moerasscherm, Vlottende bies, Pilvaren en Naaldwaterbies leidt tot diverse vormen van het Oeverkruidverbond (*Littorelletea*). Helaas komt Waterlepeltje niet voor in de tot nu toe verschenen delen van de Vegetatie van Nederland. We "behelpen" ons daarom met het goede oude trouwe Plantengemeenschappen in Nederland. Waterlepeltje wordt daarin alleen gemeld als kensoort van *Ludwigietum palustris* (Waterlepeltjesassociatie) binnen de Tandzaadklasse (*Bidentetea tripartiti*). Kensoorten voor het Bidention (Moerasandijvieveerbond) komen inderdaad op het ijsbaantje voor, zij het marginaal: Knikkend tandzaad (*Bidens cernua*) en Rosse vossenstaart (*Alopecurus aequalis*).

Waar het eigenlijk om gaat

Al in de Atlas werd gemeld dat onze omgeving maar een paar hoogtepunten kent met zeer bijzondere flora. Wat dat betreft is het ijsbaantje in goed doch spaarzaam gezelschap van het Beuven, Vloweitje in de Urkhovense Zeggen, 't Spekt. Des te tragischer is het daarom te zien dat het ijsbaantje floristisch gezien verwatert. De leemhoudende bodem is tegenwoordig bedekt met een bijna ondoordringbaar stug tapijt van zwart geworden halfvergane plantenresten. Plantensoorten die maar enkele centimeters hoog worden kunnen hier niet meer doorheen komen. deze lage soorten bepalen juist de waarde van het ijsbaantje!

Het lijkt er sterk op dat, als er al beheerd wordt, dit beheer slechts Riet (*Phragmites australis*), Grote wederik (*Lysimachia vulgaris*) en Grote kattenstaart (*Lythrum salicaria*) bevordert. Dat kan nooit de bedoeling geweest zijn. Onze literatuur, weliswaar is dat floristische en vegetatiekundige en dus geen beheerstechnische, beveelt bij de belangwekkende soorten uit onze lijst steeds aan "schonen en uitbaggeren". Ons lijkt het, dat het precies dit was, wat de vorige eigenaar deed om het ijsbaantje als ijsbaantje in stand te houden. Minstens is het verstandig bij de gemeente Nueneen eens na te vragen wat zij in het verleden deden aan werkzaamheden op het ijsbaantje. Gebrek aan middelen om deze beheersmethode uit te voeren kan geen

argument zijn, als het ijsbaantje bij Staatsbosbeheer is gekomen vanwege de bijzondere soorten waar we het hier over hebben. Bovendien dienen deze middelen dan eerder beheerswerkzaamheden te dienen dan een gratis profexemplaar van een nieuw natuurblad, dat wij allen onlangs bij Natura mochten ontvangen.

Literatuur

- R.Rensen-Bronkhorst (red): Atlas van de flora van Eindhoven 1980-1989, KNNV Eindhoven 1993
- R.Rensen-Bronkhorst & J.Spronk: *Ludwigia palustris* (L.) Elliott weer in Noord-Brabant gevonden, *Gorteria* 11 (II), Rijksherbarium Leiden 1983
- J.Spronk: Gras is om in te liggen deel 37, *Venkraai* 117, jan-feb 1994
- B.vd Boom: vegetatie-opnames Ijsbaan Nuenen 1994
- J.P.M.Witte & R.vd Meijden: Natte en vochtige ecosystemen, Stichting Uitgeverij KNNV/Rijkswaterstaat Dienst Binnenwateren/Riza 1990
- J.P.M.Witte & R.vd Meijden: Verspreidingskaarten van de botanische kwaliteit in Nederland uit FLORBASE, *Gorteria* 21 (1/2), Rijksherbarium/Hortus Botanicus & Floron 1995
- V.Westhoff & J.H.J.Schaminee: Determinatietabel van plantensociologische verbonden in Nederland, Jeugdbonduitgeverij 1996
- J.H.J.Schaminee, E.J.Weeda & V.Westhoff: De vegetatie van Nederland, deel 2, Opulus Press, 1995
- V.Westhoff & A.J.M.Roozen: Het Waterlepeltje (*Ludwigia palustris*) bij Barneveld, *Stratiotes* 2, juni 1991
- V.Westhoff & A.J.den Held: Plantengemeenschappen in Nederland, Thieme, 1969
- E.J.Weeda, R., eh., & T.Westra: Nederlandse oecologische flora, deel 2, IVN/VARA/VEWIN, 1987

